

Raziskovanje gradu Kamen s šestošolci

Metka Koder, učiteljica zgodovine in podaljšanega bivanja, OŠ Trnovo

Ustvarjalnost. Raziskovanje. Dejavna vloga mladega človeka. To so trije temelji oz. trije poudarki v skupini učiteljic Osnovne šole Trnovo, ki letos tretje, zadnje leto sodelujemo v razvojni nalogi Ustvarjanje učnih okolij za 21. stoletje kot članice šolskega razvojnega tima pod okriljem ZRSŠ OE Ljubljana. Cilj naloge je načrtno uvesti oblike formativnega spremljanja v učno okolje na način, ki si ga učitelj lahko prilagodi po svoji meri, kar je ključnega pomena za uspešno podajanje in izvedbo posameznih učnih vsebin z zastavljenimi cilji in nameni učenja.

Uvod

Članice šolskega razvojnega tima, ki sodelujemo v razvojni nalogi *Ustvarjanje učnih okolij za 21. stoletje*, poučujemo različne predmete na predmetni stopnji na Osnovi šoli Trnovo. S področja naravoslovja sodelujejo učiteljice za matematiko, fiziko in biologijo. Področje jezikoslovja zastopata učiteljici angleščine in nemščine, področje družboslovja z zgodovino pa zapolnjujem avtorica članka.

Prvo leto, v šolskem letu 2020/2021, smo oblike formativnega spremljanja izvajale vsaka pri svojem učnem predmetu in si periodično izmenjavale izkušnje pri vpeljavi omenjenih oblik. Naša skupna ugotovitev po enem letu je bila, da smo (osebno sem prepričana, da tudi večina učiteljev v slovenskem prostoru) takšne oblike učenja čisto intuitivno že uporabljali v času svojega učiteljevanja, vendar ne

v takšni, posebej za tovrstno delovanje namenjeni formativni obliki. Ob vseh zastavljenih in dobro premišljenih ciljih ter namenih učenja, ob zbiranju dokazov in predstavitvi učenja smo si delile mnenje, da učencem največ pomeni troje. Najprej čisto osnovni, spoštljiv človeški pristop, potem prepoznavanje in zaupanje ter dajanje priložnosti za uresničitev posameznikovih sposobnosti, in to, kar potem žene naprej, to pa je konkretna, spodbudna povratna informacija, ki osmisli vložena trud in delo.

Preteklo šolsko leto (2021/2022) smo si učiteljice z vseh omenjenih področij zadale cilj, da se povežemo in za učence šestih razredov izpeljemo raziskovalno usmerjeni dan v čudovitem naravnem okolju gradu Kamen v dolini Drage na Gorenjskem. Učenci so bili glede na njihova področja zanimanja razvrščeni v raziskovalne skupine s poudarkom bodisi na biologiji, matematiki, angleščini, nemščini ali zgodovini. Dogovor je bil, da vsaka skupina pod mentorstvom že omenjenih učiteljic sledi osnovnim ciljem, torej spoznava, čemu je namenjeno tovrstno raziskovanje prostora in kakšna znanja si lahko pridobijo. Učenci posameznih skupin so dobili tudi nalogo, da nova spoznanja iz prvinskega okolja po opravljenem dnevu dejavnosti prenesejo na tiste sošolke in sošolce v razredu, ki niso bili v njihovi skupini. Na takšen način so lahko novih spoznanj o prostoru s prepletanjem različnih zornih kotov učnih predmetov deležni vsi učenci. Tako majhne skupine na lokaciji, kasneje pa tudi celoten razred pri posameznih predmetih v šoli.

Zastavljena naloga je bila izvedena na rahlo deževen dan šestega maja 2022. Raziskovanje smo pričeli izpred gostilne Avsenik v Begunjah na Gorenjskem, kjer smo stopili z avtobusa in se podali novim znanjem naproti.

Tako so, če pri posameznih skupinah izpostavim le nekatere cilje in namene učenja, učenci skupine za biologijo ugotavljali biološko raznovrstnost prostora in zaznavali naravo z vsemi čutili. Učenci iz skupine za matematiko so se učili zbirati podatke o prostoru, jih oblikovati in načrtovati, kako kasneje v razredu

predstaviti njihov pomen. Učenci jezikoslovne skupine (angleščina, nemščina) so ob medsebojnem sporazumevanju v tujem jeziku spoznavali značilnosti okolja in hkrati načrtovali izdelavo prospekta kraja. V zgodovinskih skupinah, te so bile tri, so tri učenke, ki so se predhodno odločile za to, prevzele aktivno vlogo kustodinj na lokaciji ter ob vseh zanimivostih izpostavile tudi vedno aktualno vrednoto, ki smo jo dolžni znova in znova ozaveščati: vrednoto miru in svobode za kvalitetno delovanje človeka kot posameznika. V vseh skupinah je bil poudarek na razvijanju spretnosti medsebojnega sodelovalnega učenja, sama pa bom v nadaljevanju opisala raziskovanje zgodovinske skupine.

Grad Kamen, raziskovanje prostora

V začetku šolskega leta so bili učenci šestega razreda seznanjeni z naborom učnih vsebin, ki jih bodo spoznavali. Da bi imeli boljše predstav o tem, zakaj ravno te vsebine, katera znanja in na kakšen način jih bodo pridobivali ter kako bodo sami postali dejavni tvorci učnega procesa, so jim bili predstavljeni jasni cilji in nameni učenja. Da se povedano bolje učvrsti, so si jih zapisali v zvezek.

Ena izmed učnih vsebin je bila povezana z razvojem gradbeništva skozi čas. Gradovi vedno vzbudijo zanimanje, domišljijo, predstave, vprašanja in željo po raziskovanju in so zato zelo priročna izbira za raziskovalno temo projektnega, medpredmetno usmerjenega raziskovalnega dne. Sama že od nekdaj rada zahajam v gorenjski konec, tudi v dolino Drage, kjer me vedno znova pritegnejo ruševina

gradu Kamen. Želja, da bi te lepote doživeli in jih znali ceniti tudi mladi, ki jih poučujem, je bila podprta, za kar se zahvaljujem skupini svojih kolegic.

Tako sem lahko učencem predstavila vsebino razvoja gradbeništva skozi čas, ki se bo, obravnavana pri pouku, dodatno oplemenitila z raziskovanjem in situ. Učencem je bilo ponujeno, da se sami preizkusijo kot kustosi na prostoru samem s predhodnim preučevanjem gradiva, lahko tudi s pomočjo samostojnega raziskovanja gradu pred samo izvedbo in fotografiranjem (po želji, kot predlog za boljšo predstavnost in pripravo na vodenje). Do 22. aprila je bil postavljen tudi rok za izdelavo in oddajo raziskovalne naloge ter učnih listov za učence, ki jih bodo po posameznih skupinah samostojno vodili po terasah gradu. Glede na obseg dela so učenci, ki se odločijo zanj, izvzeti iz rednega ocenjevanja znanja, da se lažje posvetijo in osredotočijo zgolj na raziskovalni proces. Čas za razmislek, da sporočijo svojo odločitev, je bil do petka pred jesenskimi počitnicami. Namenoma sta bila ob uvodni predstavitvi izrečena strokovna termina in situ ter kustos. Kot izziv so vsi učenci že dobili prvo manjšo nalogo, ugotoviti njun pomen. Tako so pri naslednji uri predstavili izsledek, kaj izraza pomenita.

In situ (slov. 'na kraju samem') je temeljno varstveno načelo, ki poudarja nedeljivo povezanost in varovanje stavbe ali njenega dela v okolju, kjer je nastala. Razlago so učenci poiskali na spletni strani Zavoda za varstvo kulturne dediščine Slovenije, v njihovem Terminološkem slovarju.

Kustos, kustosinja/kustodinja, muzejski uslužbenec, muzejska uslužbenka z visoko izobrazbo, ki zbira, vzdržuje in proučuje muzejske predmete. Razlago so učenci poiskali na spletni strani Slovarja slovenskega knjižnega jezika. No, in to je bil prvi delček na poti do gradu Kamen v maju.

Za naslednji del poti, najdaljši, najzahtevnejši, trajajoč od 22. oktobra 2021 do 22. aprila 2022, so se odločile štiri učenke. Izročena so jim bila jasna navodila, kaj na raziščejo in kakšna naj bo oblikovna podoba raziskovalne naloge (naslovnica z uokvirjeno lastno skico likovnega motiva – gradu v poljubni tehniki, pisana na roke – ohranjanju estetike lepopisja rokopisov v prid, po možnosti opremljena z lastnimi fotografijami gradu in okolice).

V raziskovalnem delu so se po vrstnem redu ukvarjale z:

- metaforično uglasbitvijo podobe kraja v pesmi Tam, kjer murke cveto – prepoznati zgodovinske in geografske značilnosti kraja z njegovo biološko raznovrstnostjo ter ugotoviti avtorja besedila – Ferry Souvan (no, naj povem, da tega sama nisem vedela, so bila dekleta prav ponosna, da so me lahko z vso resnostjo podučila, in to je lep primer, da se učencem prikaže, da sem kot učiteljica vedno tudi učenka) – in avtorja glasbe – Slavko Avsenik,
- zgodovinskim ozadjem gradu od 12. stoletja pa vse do danes (od prvotnih posestnikov Ortenburžanov do Habsburžanov, vključno z znamenitim lastnikom vitezom Gašperjem Lambergarjem iz druge polovice 15. in z začetka 16. stoletja), ko po njegovih prostorih vodi lepo speljana, slikovita sprehajalna pot,

- geografskimi značilnostmi kraja (pokrajina, gorovje, dolina in reka),
- dvema bratoma Janša, ki sta se rodila v prvi polovici 18. stoletja v bližnji vasi Breznica na Gorenjskem (Anton – slikar in začetnik modernega čebelarstva, Lovro – slikar),
- vasjo v bližini (ime vasi – Begunje na Gorenjskem, trije muzeji – Muzej talcev, Alpski smučarski muzej Elan, Avsenikov muzej, gostilna – Avsenik) in s še eno vasjo v bližini, v kateri se je rodil znani slovenski pesnik (Vrba),
- zanimivim mestom v bližini, ki ponuja Linhart, glasbo, čebelice, čokolado (Radovljica in Linhart – dramatik, zgodovinar in šolnik; najstarejši slovenski festival stare glasbe; Čebelarški muzej; Festival čokolade Radovljica).

Za boljše poznavanje poklica kustodinje v muzejski ustanovi ali v našem primeru, na prostem, sem se dogovorila, da tretjega maja 2022 med nas v goste pride Nika Damjanovič, višja kustosinja iz pedagoške službe Mestnega muzeja Ljubljana in predstavi najpomembnejše, kar mora kustos pri delu s skupino upoštevati.

Moram reči, da so se dekleta z vso odgovornostjo lotile dela, me vmes sem in tja povprašale za komentar in dodatna pojasnila, dve sta se s starši res odpravili do gradu Kamen, samostojno proučevali prostor ter posneli svoje fotografije lokacije. Držale so se roka oddaje, izdelale učne liste in komaj čakale, da se preizkusijo v živo. Ob vsej izkazani vnemi sem jim spregledala, da prav nobena ni oddala rokopisno izdelane naloge (»učiteljica, po pravici, ni se sešlo«). Ob tolikšni prizadevnosti, ki so jo pokazale tudi kasneje na samem prostoru gradu, ko so vodile vsaka svojo skupino ter po izpeljanem dnevu še v šoli z ostalimi učenci s pomočjo učnih listov ozavestile nova spoznanja, res ne bi bilo na mestu.

Tretjega maja je torej med nas prišla Nika Damjanovič, s katero uspešno sodelujem že vrsto let. Nika je mojstrica svojega poklica, ki vedno pritegne z zanimivim, kreativnim pristopom. Ko jo poslušam, je sama najboljši primer, kako pritegniti obiskovalca bodisi v muzejski ustanovi bodisi na prostem. Ko sem se potem pogovarjala z učenci, posebej z učenkami, zelo kmalu bodočimi kustosinjami, jim je najbolj v spominu ostalo troje. In sicer, da je ni bolj zanimive stvari na svetu, kot tista, ki jo ti v tistem trenutku predstavljaš (dramatičnost, prosim!), da se osredotočiš na pet do največ sedem iztočnic (manj je več) in da ne stojiš kot vkopan in se v tistem trenutku ne ukvarjaš s tem, kako izgledaš (za to poskrbi prej).

Naposled je napočil šesti maj, petek. Posedli smo se po avtobusih in se odpravili proti Gorenjski. Malo je deževalo, morda bo še bolj. Nič hudega. In tu se je že prikazala prva prilagoditev prvotnemu načrtu. Učni listi in zapisovanje na terenu odpadejo, so hitro ugotovile mlade kustosinje. Ja, potrebno bo skladiščenje v glavah. Prav tako smo ostali brez ene kustosinje, ki je zbolela, zato smo namesto prvotnih štirih načrtovanih zgodovinskih skupin sestavili tri.

Rosilo je tudi v Begunjah na Gorenjskem. Večina učencev je v ta kraj prišla prvič. Dolga, razpotegnjena gruča malo več kot sedemdesetih mladih in nas učiteljic se je vila preko precej samotne petkove vasi. Če bi nas kdo opazoval iz zraka, bi izgledali kot ena velika gmota premikajočih se dežnikov. Prva zaznava prostora je bila v občutenju veliko bolj svežega zraka kot v Ljubljani. Barva je zelena. Prostor ima drugačen zvok. Tako so se pogovarjali učenci med seboj med hojo z avtobusne postaje proti gradu Kamen. Še kako res!

Grad Kamen

Name: _____

Date: _____

1. Po katerem dogodku je napisana pesem Tam, kjer murke cveto?

2. Naštej lastnike gradu Kamen.

3. Kaj se je zgodilo, ko so Lambergi zapustili grad?

4. Katera potoka tečeta blizu gradu?

5. V katerem stoletju je bil zgrajen grad Kamen?

A. v 15. stoletju

B. v 12. stoletju

C. V 18. stoletju

1. Lovro Janša ●

2. Anton Janša ●

3. Avenik ●

● A. Čebelar

● B. Glasbenik

● C. Sikar

6. Blizu gradu Kamen je muzej _____, Muzej _____ in Alpsko smučarski muzej _____

7. V Radovljici vsako leto potekata dva festivala: Festival Radovljica je namenjen _____, Festival _____ pa je najslajši festival daleč naokoli.

Created with MyWorksheetMaker.com

V skupinah kustosinj Erike, Julije in Katarine, ki so samoiniciativno, takoj po izstopu iz avtobusa, zbrale vsaka svojo skupino (to smo se dogovorile že v šoli, in še, da jih kot mentorica zgodovinske raziskovalne skupine sicer seveda spremljam, vendar ne posegam v njihovo samostojno vodenje), so med potjo pozornost namenili opazovanju arhitekturne podobe kraja (nizke kmečke hiše, majhna okna, tipični leseno izrezljani detajli, kamnite ograje). Ustavili smo se pred vhodom v prostore gradu Kacenštajn, v katerem so danes večinoma prostori psihiatrične bolnišnice. Dekleta so člane skupin (sami fantje, lepo so sledili mladenkam) podučile o vlogi gradu med drugo svetovno vojno, v njem je bil gestapovski zapor. Kar se arhitekture tiče, niso pozabile omeniti, da je del prostora zasnoval tudi veliki mojster, arhitekt Jože Plečnik. V parku ob stavbi je bil leta 1940 po njegovi idejni zasnovi postavljen paviljon. Prav park ob gradu s svojim vrtom predstavlja v slovenskem prostoru eno izmed najzanimivejših krajinskih arhitektur baročnega sloga.

Voditeljica ene izmed zgodovinskih skupin, Erika, in učiteljica zgodovine sva pot do gradu že poznali, zato sva lahko nekatere, ki so upehali dokaj zgodaj, mirno bodrili, da smo že zelo blizu. Tik pred ovinikom, kjer se pot razcepi desno v klanec proti Tržiču in levo v dolino Drage, smo torej izbrali levo. Še par korakov, pa se je pred nami izrisala čudovita narav-

na kulisa. Čista mistika v meglicah, ruševine gradu in mi. Nato je skupina za biologijo nadaljevala pot naprej v dolino, po svojih poteh raziskovanja, ostale skupine (angleščina, nemščina, matematika, zgodovina) pa smo se razporedile po terasah gradu. Z dogovorjene razdalje, toliko, da sem lahko še slišala, sem opazovala in se prav prijetno zabavala in nasmejala ob mladostni svežini dinamike skupin ter res ustvarjalnem, duhovitem, edinstvenem pristopu kustosinj. Dež res ni ovira. Se znajdejo.

Potem pa iznenada oglušujoč hrup. Presekal je prostor na tisoče koščkov in se ujel med skalovje doline ter srednjeveške stene. Nad našimi glavami je zaviharil helikopter! V hipu so bili otroci na razgledni ploščadi gradu. V bližnji steni, na dosegu roke, se je pred našimi očmi šele začela čisto prava vaja reševanja iz skalovja. Fantastična naravna scenografija z vsemi elementi atrakcije (skalovje, grad, meglice, reševanje v nevarnem, možje v skali, človek na vrvi, moža v helikopterju) je seveda dosegla takojšnji učinek v svoji prepričljivosti. Požela je takojšnjo preusmeritev pozornosti. Nova prilagoditev na situacijo, sprememba strategije. Glejmo in občudujmo ter se hkrati zavedajmo, da prav v tako nevarnih in resničnih okoliščinah pogumno rešujejo reševalci gorske reševalne službe ponesrečence v gorah. S tem tvegajo tudi svoja življenja. Projektne dne je bilo v smislu predvidenega, skrbno pripravljenega načrta konec. V bistvu pa se je dan šele začel. To se zgodi, kadar hipno in nenačrtovano, a zanimivo in življenjsko poučno prevlada. Takrat se začne pravo avtentično učenje.

Zaključek

Res je, imeli smo srečo. Dvakratno. Najprej, da je bila to reševalna akcija vaja in da se nikomur ni zgodilo nič hudega. Nenačrtovana izkušnja avtentičnega učenja v naravnem okolju z opazovanjem reševanja iz stene ob pomoči helikopterja se je učencem za vedno vtisnila v spomin na kraj, na dolino reke Drage, na grad Kamen, na Begunje na Gorenjskem. Mali kraj, pa tako veliko smo pridobili. Vsega, kar ponuja, pa v enem dnevu ne bi mogli zaobseči.

Načrtujem, da bi se še vrnili, če ne prej, pa v osmem razredu, ko bodo učenci zgodovinsko opremljeni z novimi znanji o Celjskih gofih, pa Habsburžanih, o turških vpadih, o romantiki, razsvetljenstvu. Ali pa še prej, v sedmem razredu. Kakšno soboto, z razredom, ki sem mu razredničarka. V smislu povezovanja skupine in gradnje zdrave samopodobe v naravnem okolju.

Na tem mestu naj bo izražena tudi zahvala. Hvala spoštovanim kolegicam za sodelovanje, hvala Niki iz Mestnega muzeja za predstavitev zanimivega poklica, hvala vsem mojim mladim kustosinjam, ki so se imenitno izkazale, in članom zgodovinskih skupin, ki so tako vestno sledili vodenju, dokler se ni prikazal helikopter. Vsi omenjeni so vsak po svoje prispevali drobec, ki je vnesen v ta članek. Četudi niso bili uresničeni vsi zapisani cilji (odpadlo je tudi likovno ustvarjanje, čeprav kraj ponuja res obilico zornih kotov in perspektiv za vsakogar), je bila izkušnja raziskovanja v naravnem okolju navdušujoča. In če si za konec dovolim parafrazo znanega pregovora: kamen na kamen – grad.

